Journal of Social Sciences of Kahramanmaraş Sütçü İmam University
KSÜSBD
http://dergipark.gov.tr/ksusbd

ISSN 1304-8120 | **e-ISSN** 2149-2786

Araştırma Makalesi * Research Article

Avlonya'da Bir Sosyal Tehdit: Eşkıyalık Faaliyetleri (18. Yüzyılın İlk Yarısı)

A Social Threat İn Avlonya: Banditry (First Half Of The 18th Century)

Orhan DOĞAN
Prof. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Kahramanmaraş/Türkiye
odogan@ksu.edu.tr
Orcid ID: 0000-0002-9404-7752

Zeynep COŞKUN
Doktora Öğrencisi, Kahramnamaraş Sütçü İmam Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD, Kahramanmaraş/Türkiye
zeynepcoskun27@outlook.com
Orcid ID: 0000-0003-2203-2655

Öz: Osmanlı Devleti kuruluşundan yıkılışına kadar birçok tarihi süreçten geçmiştir. Balkan bölgesinin fethiyle Adriyatik kıyılarına ulaşılmış ve buralarda Osmanlı bu topraklarda uzun bir süre hâkimiyetini sürdürmüştür. Osmanlı Devleti bu topraklarda varlığını kurarken uyguladığı sistemli politikalar sayesinde uzun yıllar hüküm sürmüştür. Özellikle eyalet tevcihatı sisteminde sancakların oluşumu hâkimiyetinin tesis edilmesinde en önemli araç olmuştur. Bu sancaklardan biri Adriyatik'in kıyı şeridini oluşturan Arnavutluk sınırları içinde önemli bir liman şehri olan Avlonya'dır. Avlonya 1417 yılında Osmanlı idaresine geçmiştir. Osmanlı idaresi döneminde Rumeli Eyaletine bağlı bir sancaktır. Avlonya, Osmanlı'nın Adriyatik'te ilk limanı olmasıyla büyük bir öneme sahiptir. Burada bir tersane kurularak Osmanlı donanmasının merkez üssü olmuştur . Bu durum beraberinde korsanlık ile birlikte sosyal bir tehdit olan eşkıyalık faaliyetini de getirmiştir. Avlonya halkını ve ticaretini olumsuz etkileyen bu durum ilgili makamlarca cezasız bırakılmamıştır. Çalışmanın amacı; 18. Yüzyıl Avlonya'sı ve yüzyıla ait mühimme kayıtları temelinde Avlonya'da ne tür eşkıyalık faaliyetlerinin olduğu ve hangi tür cezaların verildiğine ilişkin bilgiler vermek olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rumeli Eyaleti, Avlonya, eşkıyalık, 18. yüzyıl..

Abstract: The Ottoman Empire went through many historical processes from its foundation to its collapse. With the conquest of the Balkan region, the Adriatic coast was reached and the Ottoman Empire maintained its dominance in these lands for a long time. The Ottoman Empire ruled for many years thanks to the systematic policies it implemented while establishing its presence in these lands. The formation of sanjaks, especially in the system of province allocation, was the most important tool in establishing its sovereignty. One of these sanjaks was Avlonya, an important port city within the borders of Albania, which forms the coastline of the Adriatic. Avlonya came under Ottoman rule in 1417. During the Ottoman rule, it was a sanjak under the Rumelia Province. Avlonya has a great importance as the first port of the Ottomans in the Adriatic. A shipyard was established here and became the epicenter of the Ottoman navy. This situation brought with it piracy and banditry, which was a social threat. This situation, which negatively affected the people and trade of Avlonia, was not left unpunished by the relevant authorities. The aim of this study is to provide information on what

Geliş Tarihi:15.08.2024 *Kabul Tarihi:21.08.2025* *Yayın Tarihi:31.082025*
Atıf: Doğan, O. & >Coşkun, Z. (2024). Avlonya'da bir sosyal tehdit: eşkıyalık faaliyetleri (18. yüzyılın ilk yarısı). *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22*(2), 958-974. Doi: 10.33437/ksusbd.1533835

kind of banditry activities took place in Avlonya and what kind of punishments were given based on the 18th century Avlonya and the mühimme records of the century.

Keywords: Rumelia Province, Avlonya, banditry, 18th century.

GİRİŞ

Arnavutluk, Adriyatik denizi çevresinde Balkan yarımadasının batısında olup, güneyinde Yunanistan, doğusunda Kuzey Makedonya Cumhuriyeti ve kuzeyinde Kosova ve Karadağ bulunmaktadır. İşkodra, Avlonya, Draç, Elbasan/İlbasan başlıca şehirleridir. (Bilge,1991:383, Süsheim,1978:373-378) Arnavutluk'un güneyinde yer alan önemli liman şehri olan Avlonya'nın etrafında Karaburun Yarımadası ve Sasan adası yer almaktadır. (Kiel, 1991:118) Tarih boyunca güvenli ve büyük limanı ile önemli ölçüde varlığını koruyan şehir, Antikçağlar'da Aulon ismini taşırken, İtalyanlar Valona, Arrnavutlar Vlorë, Osmanlılar ise Avlonya adını vermişlerdir. (Kiel, 1991:118)

Avlonya, Eskiçağdan beri önemli bir yerleşim yeri olması ile birlikte buraya Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorları, Sırp çarları, Normanlar, İtalyan Hohenstaufen ailesi ve İskenderiyeli Balşa beyleri hakim olmuştur. Daha sonra 1417 yılında Osmanlı hakimiyetine geçmiştir. Aynı yıl içerisinde şehrin iç kesimlerinde yer alan Kanina Kalesi ve Berat şehri de Osmanlı hakimiyetinde olmuştur. (Kiel, 1991:118, İnbaşı, 2019:143) Osmanlı Devleti bölgeyi fethettikten sonra bölge dönemin tahrir defteri olan Hicri 835 tarihli Suret-i Defter-i Sancak-i Arvanid'de Arvanid-ili (Arnavut-ili) adıyla bilinen bir sancak olarak teşkil edilmiştir. (İnalcık, 1987:10) İlk zamanlar Arvanid sancak beyi sancak merkezi olan Ergiri Kasrı'nda (Argiri Kasrı) ikamet etmiştir. (Keleş, 2021:215) Avlonya'nın sancak haline getirilmesi ve Rumeli eyaletine bağlanması Fatih Sultan Mehmet döneminde olmuştur. 1490-1491 tarihli cizye defterinde Rumeli eyaletine bağlı 26 sancak arasında Ohri, İşkodra, , İlbasan , Avlonya, ve Ergirikasrı bulunuyordu. Ergirikasrı daha sonra kaza olmuş ve Avlonya sancağına bağlanarak merkez sancak Avlonya olmuştur. (İnbaşı, 2019:145-146)

Şehir Adriyatik kıyılarında önemli bir liman kenti olduğundan dolayı bölgede bulunan Venedik Devleti ile ilişkilerde aktif rol oynamıştır. Arnavutluk'ta Venedik sömürgelerine karşı ilerleme gösteren Osmanlı'nın burada geniş ölçüde hakimiyet kurması iki devlet arasında mücadeleye sebebiyet vermiştir. (Uzunçarşılı, 2016:112) Bu durum karşısında Adriyatik bölgesinin tamamında hükümranlık iddiasında bulunan devlet, Venedik Cumhuriyeti olmuştur. (Arı, 2007:282) Osmanlı Devleti'nin bölgede akınları devam ederken savaş ihtimalinin oluşmaması için devlet anlaşma yoluna gitmiştir. Böylece Osmanlı tarafından Venedik'e verilen ahitnameler doğrultusunda herhangi bir saldırı olmamasına karşın kendilerinin de müdahalede bulunmayacaklarına dair teminat sağlanmıştır. 1482 yılında Venedik'e verilen Ahitname denizlerin konumunu kapsamaktadır. (Uyar, 2019:6)

1560'lı yıllarda Dukakin Beyi'ne gönderilen hükümde bu hususa değinilerek Venediklilerin sözleşmeye karşı hareket etmedikleri sürece Avlonya'da kışlama isteyen Venedikli reislere müsaade edilmiştir. (3 Numaralı Mühimme Defteri, 1993:741**)** Hükme göre Pulya'da kayıklarla çıkan ve Avlonya, Leş, İşkodra'ya gelen gönüllü reisler ticaret için Avlonya İskelesinden yüklenen 3 bin florilik bir gemiyi ve boş bir gemiyi de alarak Avlonya'da kışlamak istemişlerdir. (Uyar, 2019:7) Evliya Çelebi seyahatnamesine göre; Arnavut gazilerinin 1478 yılında Pulya'dan kayıklarla Venedik taraflarından yola çıkarak ganimet topladıkları görülmüştür. (Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 1315:106-107)

İlerleyen süreçlerde bölgede yaşanacak hırsızlık meseleleri zuhur etmeye başlamıştır. Bazı kimselerin izinsizce Venediklilere ait gemileri ve zeytinyağlarını aldıkları ve bunun üzerine bahsi geçen eşyaların iadesi ve aksi bir durum yaşanması dahilinde cezasının verilmesine vurgu yapılmıştır. (Uyar, 2019:7) Aynı zamanda harami levent taifesine zahire verilmemesi istenmiştir. (Uyar, 2019:7)

Venedikliler, Adriyatik'de Osmanlı hakimiyetini bir tehdit unsuru olarak görmüşlerdir. Hatta Osmanlı gemilerine ve mallarına zarar vererek burada bulunan sancaklara karşı saldırılar gerçekleştirmişlerdir. Bu topraklarda yaşayan isyancı grupları da destekleyerek iç karışıklık çıkarmayı hedeflemişlerdir. Yaşanan olaylar neticesinde halk içerisinde huzursuzluk, hırsızlıkla birlikte eşkıyalık olayları ve korsanlık faaliyetleri zuhur etmiş, hem de devletlerarası ticari ilişkileri sekteye uğratmıştır. (COA, A.{DVNS.MHM.d.149, h.150, 3 Numaralı Mühimme Defteri, 1993:741)

16. yüzyıl da Venedik Devleti, Osmanlı'yı bir tehdit unsuru olarak görse de bu durum 18. yüzyılda değişmiştir. Şöyle ki Osmanlı Devleti hem kendi içinde yaşadığı sıkıntılar ile hem de dış ilişkiler hususunda yaşadığı sıkıntılar devletin otoritesini sarsarak hâkim olduğu bölgelerde ikincil güçlerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Dönemsel olarak yaşanılan sıkıntıların başında ve devletin en önemli sistemlerinden biri olan tımar sisteminin işlevini yerine getirememesi olmuştur. Bununla birlikte malikane sisteminin ortaya çıkışı ve Osmanlı halkının içerisinde bazı yerel güçler ile birlikte isyancı taifenin de ortaya çıkması mümkün olmuştur. Böylece hem Anadolu hem de Rumeli de isyancı taife ile birlikte eşkıyalık olaylarının önünü alamamıştır. Bu durum Balkan şehirlerinin gözdesi olan Avlonya kentinde de yaşanmıştır. (Bknz: Kiel, 1991:118-120, Genç, 2003: 516-518, Karaboğa, Bozdoğan, 2021:335-336)

Avlonya hem stratejik konumundan hem de bir liman kenti olmasından ötürü bölgenin ticaret ağı olarak önemli bir merkez üssü konumundaydı. Osmanlı Devleti'nin sıkıntılı durumları ile burada Venedik gücünün hakimiyetinin artması ile yağmacı ve isyancı taifenin bunlardan oluştuğuna dair bir takım olaylar zuhur etmiştir. Bu söz konusu durum 149 numaralı mühimme defteri hükmünde şu şekilde ifade olunmuştur; Trablusgarp reislerinden olan Hacı İbrahim'in Venedikliler tarafından korsanlığı bahane edilerek saldırıya uğraması ve mallarının gasp edilmesi üzerine Hacı İbrahim'in korsanlık etmemek şartıyla zabt edilen mallarının geri alınması hususundadır. (COA, A.{DVNS.MHM.d.149, h.150) Buradan da anlaşılacağı üzere hem korsanlık faaliyeti hem de eşkıyalık faaliyeti bölgede hâkim olmuştur.

18. Yüzyıl Osmanlı Rumeli'sinde Avlonya

Avlonya, Sasan adası ve Karaburun yarımadası ile çevrili körfezin kıyısında Güney Arnavutluk'un önemli bir liman şehridir. (Kiel, 1991:118) 1417 yılında Berat ile birlikte Osmanlı Devleti'nin idaresine geçmiştir. Fatih döneminde bir sancak haline getirilerek Rumeli eyaletine bağlanmıştır. Rumeli, Osmanlı Devleti'nin Balkan yarımadasına verdikleri coğrafî isim ve bu bölgeyi içine alan eyalettir**.** (İnalcık, 2008:232) Balkanlar için Rum-İli adını Romania'dan alarak Anadolu'ya karşı denizin ötesinde Bizanslılarında fethettikleri bölgeler için kullanan Osmanlı Türkleridir. (İnalcık, 2008:232) Netayic ül-Vukuat da Rumeli Eyaleti; Paşa Sancağı Yani eyalet merkezi olan Manastır ve Sofya livaları, Mora, İskenderiye (İşkodra), Yanya, Tırhala, Köstendil, Ohri, Dukakin, Avlonya, Elbasan, Selanik, Delvine, Üsküp, Vidin, Alacahisar, Perzerin, Priştine, Silistre, Niğebolu, Çermen, Vize, Kırkkilisa, Bender ve Akkerman livalarını kapsamaktadır. (Çağatay, 2008:232**)** Telhisü'l- Beyan Fi Kavânîn-i Âl-i Osmân da Rumeli Eyaleti; 24 sancaktan oluşur. Sofya, Mora, Tırhala,Üsküb, Yanya, Ohri, Avlonya, Vize, İskenderiye(İşkodra), Silistre, Niğbolu, Çirmen, İlbasan, Delvine, Selanik, Kırkkilise, Dukakin, Vidin, Alacahisar, Vulçutrin, Köstendil ve Prizrin şeklindedir**.** (İlgürel, 1998:116-118) 1490- 1491 tarihli Cizye defterine göre, Rumeli eyaletinde; Paşa, Gelibolu, Vize, Silistre, Niğbolu, Vidin, Sofya, Köstendil, Alacahisar, Vulçitrin, Prizrin, Bosna, Hersek, Semendire, İşkodra, Dukakin, Ohri, Elbasan, Avlonya, Yanya, Tırhala, Argiri Kasrı, Mora, Preveze, Midilli ve Kefe sancakları olmak üzere toplam 26 sancak vardır. Bunlar içerisinde Ergirikasrı sancağı sonrasında kaza hâline gelerek Avlonya sancağına bağlanmıştır. (İnbaşı, 2019:145-146)

16. yüzyılda Rumeli Eyaleti mirliva veya sancakbeyleri tarafından yönetilen daha küçük mülki, siyasi ve askeri bir ünite olan sancak ve livalara ayrılmıştır. (Eren, 1974:2015) 17. yüzyılda ise eyaletin sancak sayısında bir değişikliğin olmadığı görülmektedir. Bu dönemde özellikle Osmanlı'nın Balkanlar'da önemli fetihler yapmadığı bu durumdan ötürü yeni ve büyük topraklar fethedilemediği için eyaletin doğal sınırlarına ulaştığı, ihtiyaca göre bazı yeni sancakların kurulduğu görülmektedir**.** (İnbaşı, 2019:146)

Tablo 1. *17. Yüzyıl Osmanlı Rumeli'sinde Avlonya*

Kavanin-i Ali Osman'a Göre (İnbaşı, 2019:147)	Sofyalı Ali Çavuş Kanunnâmesine Göre (İnbaşı, 2019:147)	Telhisü'l Beyana Göre (İlgürel, 1998:116-118)
Paşa (Sofya/Manastır	Paşa (Sofya/Manastır)	Paşa (Sofya/Manastır)
Mora	Mora	Mora
Üsküp	Üsküp	Üsküp
Ohri	Ohri	Ohri
İlbasan	İlbasan	İlbasan
İskenderiye	İskenderiye-i Arnavud=İşkodra	İskenderiye

Avlonya	Avlonya	Avlonya
Delvine	Delvine	Delvine
Yanya	Yanya	Yanya
Tırhala	Tırhala	Tırhala
Prizrin	Prizrin	Prizrin
Vize	Vize	Vize
Niğbolu	Niğbolu	Niğbolu
Silistre	Silistre	Silistre
Köstendil	Köstendil	Köstendil
Çirmen	Çirmen	Çirmen
Selanik	Selanik	Selanik
Dukakin	Dukakin	Dukakin
Kırkilise	Kırkilise	Kırkilise
Bender/Akkerman	Bender/Akkerman	Alacahisar
Alacahisar	Alacahisar	Vulçitrin
Vulçitrin maa Priştine	Vulçitrin	Vidin
Vidin	Vidin	

Kavanin-i Ali Osman, Sofyalı Ali Çavuş Kanunnâmesi ve Telhisü'l Beyan isimli üç kronik kaynaktan elde edilen verilere göre; Rumeli eyaleti idari yönden mevcut durumunu korumuştur. Üç liste arasındaki fark ise İskenderiye sancağının İskenderiye-i Arnavud adı altında İşkodra olduğu belirtilmiştir. Vulçitrin de Priştine'ye bağlı olduğu gösterilmiştir. (İnbaşı,2019:147)

Tablo 2. *18. Yüzyıl Osmanlı Rumeli'sinde Avlonya*

1700-1718 Yılları (Kılıç, 1997:45)	1717-1730 Yılları (Başar, 1997:17)	1750-1800 Yılları (İnbaşı, 2019:147-148)
Paşa Sancağı (Manastır)	Paşa Sancağı (Manastır)	Paşa Sancağı (Manastır)
Köstendil	Köstendil	Köstendil
Tırhala	Tırhala	Tırhala
Yanya	Yanya	Yanya
Delvine	Delvine	Delvine
İlbasan	İlbasan	İlbasan
İskenderiye	İskenderiye-i Arnavud=İşkodra	İskenderiye
Avlonya	Avlonya	Avlonya
Ohri	Ohri	Ohri
Alacahisar	Alacahisar	Alacahisar
Selanik	Selanik	Selanik
Dukakin	Dukakin	Dukakin
Prizrin	Prizrin	Prizrin
Üsküp	Üsküp	Üsküp
Vulçitrin		Semendire

18. yüzyıl Rumeli eyaletine baktığımızda eyalet sayılarında azalmalar görülmektedir. Bunun sebebi bazı sancakların, sancak vasfından sıyrılıp, başka bir sancağa bağlı olmasından kaynaklanmaktadır. Rumeli Eyaletinin oluşumu, Osmanlı devletinin Rumeli topraklarındaki fetihleri ile başlayarak burada bulunan ve Rumeli eyaletine bağlanan sancakların bağımsızlık elde edene kadar veya benliğini yitirip başka bir gücün hâkimiyeti altına girene kadar ki geçen süreci kapsamaktadır. Rumeli Eyaletinin 17. yüzyılda sancak sayısı 22 ve üzeri olurken bu durum 18. yüzyılda değişim göstermiştir. 18. yüzyılda bu sayı 15'e düşmüştür. Fakat sancak sayılarının düşüş yaşaması Rumeli eyaletinin büyük eyaletlerden biri olduğu durumunu değiştirmemiştir. (İnbaşı, 2019: 148)

Avlonya Şehri'nin kıyıdaki konumundan ötürü Osmanlı donanmasının Akdeniz faaliyetlerinde önemli bir yere sahip olmuştur. (Erken, 2021:21) Tarih boyunca önemini koruyan şehrin büyük ve güvenli limanı ile bölge bir çok devlet açısından mücadele noktası olmuştur. (Kiel, 1991:118)

Avlonya, 1417 yılında Osmanlı Devleti'nin hakimiyetine geçmesi (Kiel, 1991:118**)** ile burada bir demografik hareketlilik yaşanmıştır. Kastilya, Portekiz, Sicilya ve Otranto'dan kaçan Yahudileri Avlonya

kasabasına yerleştirmiştir. Bununla birlikte 16. yüzyıl başlarında Avlonya şehrinde 665 Hristiyan aileye 97 Yahudi aile eklenmiştir. (Erken, 2021:28) Avlonya limanı Yahudi nüfusu bakımından İstanbul ve Selanik'ten sonra İmparatorluğun üçüncü en kalabalık şehri olmuştur. II. Mehmed zamanından beri Osmanlı, Avlonya limanını Adriyatik'teki Venedik hakimiyetine karşı bir deniz üssü haline getirerek zamanla burayı önemli bir ticaret merkezi haline getirmiştir. **(**İnalcık, 2017:323) Kentin Venedik ile ticaretini Yahudiler yapmakta idi. Deniz trafiğinde kullanılan gemilerin sahipleri arasında Avlonya'nın gayrimüslimlerinin yanı sıra Müslümanları da yer alıyordu. (İnalcık, 2017:324) Evvelde burada yaşayan nüfusun çoğunluğu Hristiyan olup burada Müslüman nüfus bulunmamaktadır. 16. yüzyıldan itibaren Hristiyan nüfus ile birlikte Yahudi nüfusu da oluşmaya başlamıştır. Fakat hala Müslüman bir nüfusa rastlanmamıştır. 17. yüzyıla değin Müslüman nüfustan söz etmek pek mümkün olmamıştır fakat yüzyılın ikinci yarısından itibaren Müslüman nüfus da oluşmaya başlamıştır. (İnalcık, 2017:324-325)

17. yüzyılda Evliya Çelebi Seyahatnamesinde; 1000 haneden ibaret olan kasabanın 7000 hanesi Müslüman şeklinde ifade etmiştir. (Kiel, 1991:119) Bu durum 19. yüzyıla gelinceye dek devam etmiş olup, şehrin çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu izlenimi varlığını korumuştur. **(**Erken, 2021:30) Seyahatnamede şehirde her türlü sanat ehlinin olduğu ve nadir malların varlığına dikkat çekerek buranın bir Venedik iskelesi oluşunu da belirtmiştir. (Çindemir, 2018:1) Seyahatnamede Avlonya şehri yeşil ağaçlarla çevrili bir görüntüsünün olduğu, şehrin mahallelere ayrıldığı ve her mahallede cami bulunduğu ve şehrin nüfusunun 7000 civarında haneden oluştuğu da ifade edilmiştir. (Kiel, 1991:120)

17. yüzyıl sonlarında Avlonya geçici olarak Venedik işgaline uğrayarak, Osmanlı Devleti'nin buradaki hakimiyeti 18. yüzyıla gelindiğinde ciddi anlamda bir gerileme dönemine girmiştir. Osmanlı Devleti'nin Avlonya'da etkisini yitirmeye başlamasındaki sebepler içerisinde ekonomik anlamda güçlenen aileler (ayanlar), ticaret yapan Yahudi taifesinin zamanla sorunlar çıkararak devletin aleyhinde işler yapması ve Avrupa'da çıkan milliyetçilik akımının burada yaşayan halka etkisi gibi etkenler Osmanlı Devleti'nin buradaki hakimiyetinin sonunu getirmiştir. (Çindemir, 2018:2)

19. yüzyıla gelindiğinde şehir, sancak merkezi olma özelliğini kaybederek Osmanlı Devleti'nin idari düzenlemeleri sonucu Yanya vilayetinin bir kaza merkezi olmuştur. (Kiel, 1991:119) Avlonya, Osmanlı idaresi geçtiği 1417'den Osmanlı Hakimiyetin sonlandığı 1913'e kadar bir liman kenti olarak Osmanlı Devleti elinde olmuştur. I. Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar Arnavutluk'un başkenti iken, savaşın ardından İtalya'nın Balkanlar'da ilerlemek gayesi ile işgal edilmiştir. (Erken, 2021:23)

Avlonya'da Eşkıyalık Faaliyetleri ve Verilen Cezalar

Eşkıya sözlükte "talihsiz, bedbaht, asi, günahkâr" gibi anlamlara gelen şâki kelimesinin çoğuludur. (Bardakoğlu, 1995 :463) Devletlerin varlık sebeplerinden biri topraklarında emniyet ve asayişi sağlamaktır. Vatandaşların seyahat özgürlüğü, mal, can ve namus güvenliğinin garanti edilmesi, kamu düzeni, emniyet ve asayiş temini İslam'ın temel amaçları içerisindedir. Eşkıyalık yapmak hem dini açıdan günahlardan hem de hukuken büyük suçlardan kabul edildiğinden ağır cezalar ile sonuçlandırılmıştır. (Bardakoğlu, 1995:463-465)

Eşkıyalık olayı, çeşitli sebepleri ile benzerlik göstermekle beraber farklı coğrafya ve zamanlarda zuhur etmesi ile anlaşılması güç hale geldiğinden bu faaliyetlerin zaman, sınır ve faaliyet coğrafyasını tespit edebilmek kolay olmamıştır. (Karagöz, 2006:374)

Eşkiyalığın ortaya çıkmasında etkili olan bazı sebepler vardır. Bunlar; 17. yüzyılda geçmiş yıllara göre savaşların daha uzun sürmesi, belirli görev ve hizmet karşılığında kişilere verilen topraklar için kullanılan tımar sistemi için yeterli arazinin temin edilememesi, nüfus artışı, yöneticilerce halka yüklenen keyfi yaptırım, toprak ve vergi siteminde bozulmalar, liyakatsizlik, adam kayırma, rüşvet, yolsuzluk, bazı devlet görevlilerinin kendilerine haksızlık yapıldığı ve devlete hizmetlerinin takdir edilmediği inancını taşıması gibi durumlar eşkıya ve eşkıyalığın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. (Bkz. İlgürel, 1995:467, Karagöz, 2006:375-378, Öz, 2009:38-39, Pamuk, 2009:49, Daççıoğlu,2009:253-254, Öksüz, 2010:170-174, Ünal,2009:28)

Eşkıyalık XIV yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti de dahil Akdeniz havzasında etkisini göstermeye başlamış olup, XVI. yüzyıldan başlayarak tırmanışa geçerek XVII ve XVIII. yüzyıllarda devlet otoritesini sarsacak şekilde yoğunluk göstererek önemli bir problem arz etmektedir. (İlgürel, 1995:467) Sebep

olduğu genel güvenlik ve asayiş sorunu yanında gerek sınır boylarında gerek ülke içindeki eşkıyalık hareketlerinin ulusal olduğu kadar uluslararası ve diplomatik sorunlara da sebep olduğu tespit edilmiştir. Bu ciddi sorun, topluma bakan yönüyle sadece eşkıyalık olayları ile sınırlı kalmamış, devlet görevlilerinin görevlerini kötüye kullanarak çıkarları doğrultusunda halkı taciz etmelerine de sebep olmuştur. Bu görevlilerinin kanuna aykırı şekilde halktan vergi talepleri, müdahaleleri, leventlerin ve eşkıya taifesinin yersiz zorbalıkları gibi rahatsızlıklar, sosyal huzursuzluk ile birlikte halkın can, mal ve asayişine zarar getirmiştir. (Bkz. Karagöz,1994:205, Beşirli, 2009:299, Pamuk, 2009:57-60, Öksüz,2010:177-179)

Eşkıyalık hareketleri diğer Osmanlı topraklarında olduğu gibi etkisini Rumeli eyaletine bağlı Avlonya livasında da göstermiştir. İncelenen 6 adet defterde (111 Numaralı, 116 Numaralı, 118 Numaralı, 145 Numaralı, 147 Numaralı ve 149 Numaralı) eşkıyalık faaliyetlerinin ne türden, hangi makamlara şikâyette bulunulduğu, eşkıyaların yaptıkları faaliyetler sonucu ne tür ceza aldıkları ve bölgenin stratejik konumu dolayısı ile bölgede korsanlık ile birlikte eşkıyalığın da zuhur ettiğini içeren hükümler yer almıştır. (A.{DVNS.MHM.d: 111, 116, 118, 145, 147, 149)

Bu hükümler genellikle eşkıya gruplarının yapmış oldukları yakıp-yıkma-katl etme, yağmalama, gasp etme, varsa hayvanlarını telef etme gibi konular içermektedir. Ayrıca işlenen suçlar neticesinde de kal'a bend (Bkz:İşbilir, 2016:5) cezasının verildiğini görülmüştür. Bu bölgede korsan eşkıyaların olduğu da tespit edilmiştir. 18. yüzyıla ait mühimme defterlerinden yola çıkarak Avlonya sancağında gerçekleşen eşkıyalık olayları, verilen cezalar ve hangi makama gönderildiği aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 3. *Avlonya'da eşkıyalık olayları*

Hükmün Gönderildiği Makam	**Eşkıyalık Olayı**	**Verilen Ceza**
Görevlendirilecek Mübaşire	Avlonya sancağında devletin emir ve buyruklarına karşı çıkan bir grup eşkıyânın ortaya çıktığına yönelik haberler merkeze ulaşmıştır. Bu eşkıyâlar, köyleri basmış, halkın canına ve malına zarar vermiştir. Bunun üzerine gereğini yapmak üzere Avlonya sancağı mutasarrıfı Mahmut Paşa'nın oğlu Bayram görevlendirilmiştir. (COA, A.{DVNS.MHM.d.145, h.1263)	-
Avlonya Sancağı Mutasarrıfı Hüdaverdi Paşa'ya ve Avlonya ve Arnavud Belgradı (Berat Şehri) Kazaları Naiblerine	Avlonya kazasına bağlı Kanina Kalesi sakininden Kılan Bey adıyla bilinen kişi, kendi etrafına çevrede bulunan birçok şahsı toplayarak her yeri talan etmekte ve devlet adına toplanan vergileri de kendi adına toplamaktadır. Adı geçen kişilerin derhal yakalanarak hapse atılması ve gasp ettikleri malları hak sahiplerine iade etmesi hususunda gereğinin yapılması istenmiştir. (COA, A.{DVNS.MHM.d.147, h.615)	Hapis Cezası -
Selanik Mutasarrıfı Vezir Mustafa Paşaya, Selanik mollasına, Vidin, Yenice-i Vardar Kadılarına ve Selanik'de yeniçeri zabitine	Avlonya sancağında Dümrik kasabası sakinlerinden Abdülbaki'nin toplamış olduğu cizye ve bazı mukataat gelirlerini beraberindeki kişiler ile birlikte İstanbul'a giderken adı geçen yerlerde gasp edildiğini bildirerek olayın teftiş edilmesi üzerine malının geri alınması ve eşkıyaların yakalanarak gerekli cezanın verilmesi hakkında hüküm. (COA, A.{DVNS.MHM.d.147, h.234)	-
Avlonya Mutasarrıfına ve Avlonya livasındaki kadılara	Trablusşam beylerbeyisi Ahmed'in İstanbul'a gelirken Bayat ve Hüsrevpaşa kadılıkarı hazine malı eşkıyalar tarafından gasp edilmiştir. Bahsi geçen hazine malının bulunması için Anadolu müfettişi Abdurrahman Paşa görevlendirilmiştir. Gasp edilen hazine malı bulunmazsa bölgede bulunan Akçakoyunlu ve Boynuboğunlu	-

	cemaatlerinden alınması istenmiştir. (COA, A.{DVNS.MHM.d.147, h.139)	

Tablo 4. *Avlonya'da eşkıyalık olayları*

Hükmün Gönderildiği Makam	Eşkıyalık Olayı	Verilen Ceza
Avlonya Sancağı Mutasarrıfına	Depedelen kazasında ikamet etmekte olan tımar sahibi Süleyman, Osman ve Kasım isimli kişilerin bir grup heva ve heveslerine yenik düşen kişiler tarafından katl edildikleri ve bu kişilerin yakalanarak yargılanmasına dair hüküm. (COA, A.{DVNS.MHM. d.118, h.164)	-
Avlonya Kadısına	Ergiri Kasrı kazasında ikamet eden Fatma'nın zevcinden kalan bin beş yüz guruşu ve emval ve eşyası vardır. Babasından kalan emval ve eşyası kendine intikal etmiştir. Fatma'nın ölümü üzerine eşyalarını çalmaya çalışan mütegallibeyi (zorba) şikayet eden oğlunun gereğinin yapılmasını istediğini belirten hüküm. (COA, A.{DVNS.MHM.d.118, h.1849**)**	-
Arnavud-ı Belgrad ve Depedelen ve Argirukasrı kadılarına	Emine ve Havva isimli hatunların şikayeti üzerine babalarından miras kalan çiftliğe Avlonya sancağı mutasarrıfı olan Hüseyin Paşa'nın müdahalesi ile yağma ve zulmettiği bildirilmiştir. Şikayet üzerine durumun teftiş edilmesi için görevli tayin edilerek gereğinin yapılması üzerine hüküm.(COA, A.{DVNS.MHM.d.118, h.1602)	-
Dukakin ve Avlonya Sancaklarına	İskenderiye sancağı mutasarrıfı Ademin eşkıyalar ile birlikte kapı halkına saldırıp bazılarını öldürmüştür. Ayrıca çarşı ve pazarları kapatarak kaledeki muhafızların yiyecek almalarını engellemişlerdir. Aynı sancağın başka bir bölgesindeki eşkıya çetesi mütesellim ve yeniçeri serdarının evini basarak eşyalarını yağma etmiştir. Ayrıca Müslümanlardan dört kişiyi öldürüp altı tanesini de yaralamıştır. Bala kalesinin kapudanı da tabiiyetindeki gayrimüslim eşkıyalar ile Müslümanlar üzerine saldırmıştır. Hükümde, çevre sancaklardan teşekkül edecek küçük bir orduyla bu eşkıyaların üzerlerine gidilmesi istenmiştir.	-

	(COA, A.{DVNS.MHM.d.111, h.938)	

Tablo 5. *Avlonya'da eşkıyalık olayları*

Hükmün Gönderildiği Makam	**Eşkıyalık Olayı**	**Verilen Ceza**
Avlonya, Delvine sancakları mutasarrıfına ve Eğriboz Kal'ası dizdarına	Ergiri Kasrı kasabası sakinlerinden olan Mehmed, Osman ve Ahmed'in meclise varup, Delvine sancağının Merus kazasında bulunan Nemred Bey Kal'ası nefertından İsa ile Ferus isimli eşkıyanın bşrlik olup Sultan Bayezid Camisi müezzini olan Mehmed Hace'yi katl ettiğini, yine adı geçen eşkıyanın merhum olan müezzinin mallarını gasp ederek orada yaşayan halktan kişiler öldürdüğü meclise bildirilerek eşkıyalık yapan şahısların Ağrıboz kal'asına kal'a bend olunmalarına dair hüküm. (COA, A.{DVNS.MHM.d.111, h.923)	Kal'a Bend
Avlonya Sancağı mutasarrıfı Hüseyin Paşa'ya	Avlonya sancağı kasabasında Keçi limanı ile kara ve sadar arasında yabancı gemilerden birinin yelkenlisi karaya düşerek içinde bulunan emval ve eşyalar yağmalanarak limanda bulunan yabancilar telef edilmiştir. Draç kazası sakinlerinden Hüseyin Ağa Bostava Kal'ası dizdarı İbrahim ve kale imamı Mehmed Halife altmış nefer ile karadan, Ülgün Kal'ası reisleri de denizden gelerek adı geçen yelkenlinin kapudanına taşra çık seni selamete erdirelim diyerek çağrıda bulunmuşlardır. Kapudan Avlonya İskelesi emini gelmezse çıkmam demiştir. Avlonya iskelesi emini Ahmed birkaç gün sonra gelerek kalyondan çıkan iki kefereyi Avlonya'ya götürmesi üzerine gemi ve şahısların iskele emini ile işbirliği içerisinde olduğu, telef etme hırsızlık yapma gibi faaliyetleri birlikte yaptığı merkeze bildirilmiştir. Gemiden düşen yelkenlinin flemeng gemisi mi yoksa korsan gemisi mi olduğu bilinmemektedir. Bunun üzerine gasp ve garet olan nukud ve eşyayı güvenilir bir mahalde tutarak bu işi yapanların haps ve kal'a bend olunmalarında dair hüküm. (COA, A.{DVNS.MHM.d.116, h.530)	Kal'a Bend Ve Hapis
Avlonya Sancağı mutasarrıfı Mahmûd Paşa'ya ve Avlonya nâibine	Trablusgarb reislerinden Hacı İbrahim'in Venedikliler tarafından korsanlığı bahane edilerek saldırıya uğraması ve mallarının gasb edilmesi üzerine adı geçen reisin korsanlık etmemek şartıyla zabt edilen mallarının geri alınması konusunda hüküm. (COA, A.{DVNS.MHM.d.149, h.150)	-

Tablo 6. *Avlonya'da eşkıyalık olayları*

Hükmün Gönderildiği Makam	Eşkıyalık Olayı	Verilen Ceza
Avlonya Sancağı mutasarrıfına ve livâ-i mezbûrda vâki kadılara	Görice, Bihişte, Prespe, Hurpişte, Nasliç ve Kesriye Kazâları'na musallat olan Avlonya Sancağı'nda Piremedi, Iskarapar Kazâlarıyla, Kolvine Kazâlarının eşkıyalarının daha fazla gevşeklik gösterilmeden yakalanmaları konusunda hüküm. (COA, A.{DVNS.MHM.d.149, h.655)	-
Avlonya Sancağı'na mutasarrıf olan Mahmûd Paşa'ya, Ohri Sancağı mutasarrıfına, İlbasan Sancağı mutasarrıfına, Avlonya, Ohri, İlbasan kadılarına	Avlonya Kazâsı'na tâbi' Manya Kalesi sâkinlerinden Kaplan Bey isimli kimsenin erbâb-ı tegallüb ve şekāvetten olduğu ve etrafdaki kazâlara zararının dokunduğu belirtilerek, adı geçen şahsın yakalanıp cezalandırılması ve hak sahiplerine haklarının verilmesi konusunda hüküm. (COA, A.{DVNS.MHM.d.149, h.663)	-
Avlonya sancağı mutasarrıfına	Avlonya sancağında Premedi, Iskarapar ve Depedelen kazalarıyla paşa sancağında vaki' Kolvine kazalarının eşkıyalarından sekiz yüzden fazla eşkıya toplanıp, Görice, Bihleşte ve Prespe ve Horpeşte ve Naslic kazalarına dadanarak köylerini basmış ve devab (binek yük hayvanları) ve mevaşilerini (deve,sığır,koyun vb. hayvanları) sürerek, halkın evladlarını esir edip, emval eşyalarını ve evlerini yakarak nüfusu katl ettikleriçün eşkıyanın hak ve cezası için ismi geçen kazalardan eşkıyaların yakalanması için belirli sayıda nefer tertib edilmiştir. Bu hususta gerekenin yapılmasına dair hüküm. (COA, A.{DVNS.MHM.d.149, h.433)	-
Edirne bostancıbaşısı Süleyman'a	Delvine ve Avlonya bölgelerinden cizye ve mukâtaa olarak 4.500 kuruşu İstanbul'a getirmek üzere görevli üç askerin Selanik ve Gümülcine ortasında yolu eşkıyalar tarafından kesilmiştir. Bu görevliler, eşkıyalar tarafından öldürülmüş, taşıdıkları paralar da gasp edilmiştir. Eşkıyalar bununla yetinmemiş Yenice, Pravişta ve diğer bölgelerde yaşayan halka da büyük zararlar vermiş, mallarını gasp etmiş ve canlarına kıymışlardır. Bu eşkıyaların yakalanması ve gereğinin yapılması hususunda hüküm. (COA, A.{DVNS.MHM.d.147, h.1577)	-

Tablo 3-4-5-6'dan anlaşılacağı üzere 18. yüzyılda Rumeli eyaletine bağlı olan Avlonya sancağında eşkıyalık faaliyetlerinin olduğu görülmüştür. Eşkıyalık sebepleri sadece eşkıya olan kişilerle kalmayıp devlet görevlileri ile işbirliği içerisinde yapıldığı da tespit edilmiştir. Bölge gerek stratejik konumu dolayısıyla yapılan deniz ticareti ile korsanlık faaliyetlerinin olması gerekse içinde bulunduğu dönemin şartlarının getirisi olan ağır vergiler, kurumların işlevlerini yerine getirememesi, devlet görevlilerinin eşkıyalık faaliyetlerine destek olması, halktan kişilerin eşkıyalara katılması gibi durumlar eşkıyalık faaliyetlerini daha da kızıştırmıştır. Bu durumlar bölgede bir sosyal tehdit unsuru olmuştur. Eşkıyalık sonucu verilen kal'a bend, hapis gibi cezalara da rastlanmıştır. (Avlonya'da Eşkıyalık Olayları (Tablo 3-4-5-6))

SONUÇ

Avlonya, Osmanlı Devleti zamanında Rumeli eyaletinin bir sancağıdır. Osmanlı burayı fethettiği 1417 yılından hakimiyetinin sonlandığı 1913 yılına kadar bir liman kenti olarak devletin deniz ticaretinde merkez üssü olmuştur. Fetihten 19. yüzyıla kadar Rumeli eyaletine bağlı sancak olmayı sürdürmüştür. 18. yüzyılda devletin genel olarak kurumlarında sıkıntılar yaşaması (vergi sistemi, tımar sistemi vs.), devlet görevlilerinin işlerini usulü dışında yapmaya başlaması (rüşvet, kendi adına vergi toplama vs.), alınan ağır vergiler neticesinde iç isyanların başlaması ve sonucunda eşkıyalık olaylarının patlak vermesi devleti hayli bir zor duruma düşürmüştür. Bu durumdan etkilenen ve stratejik konumu dolayısı ile deniz ticaretinin de getirisi olan korsanlık faaliyetlerinin yaşandığı Avlonya Sancağıdır.

Mühimme defterlerinden elde edilen veriler doğrultusunda eşkıyalık faaliyetlerinin sebepleri sadece eşkıya olan kişilerle kalmayıp devlet görevlileri ile işbirliği içerisinde yapıldığı, halktan kişilerin eşkıyalara katılması gibi durumlar yaşanmıştır. Eşkıyaların gasp, adam öldürme, yağma, yakıp-yıkma, telef etme, devlet adına toplanan vergilere el koyma gibi faaliyetler yapmaları halk arasında sosyal tehdit oluşturmuştur. Bunun sonucunda kal'a bend cezası, hapis cezası aldıkları görülmüştür. Ayrıca bölgede korsanlık yapan devlet görevlileri (Trablusgarp reisi Hacı İbrahim, Avlonya İskele emini Ahmed'in korsan gemisindekilerle işbirliği yaptığı) tespit edelerek kalabend cezasına çarptırıldıkları görülmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere Osmanlı Rumeli'sinde eşkıyalık faaliyeti yapan şahısların ve devlet adamlarının tıpkı Anadolu topraklarında olduğu gibi ilgili makamlarca cezalarının verildiği görülmüştür.

KAYNAKÇA

COA,(Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi), A.{DVNS.MHM., Defter No:111

COA,(Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi), A.{DVNS.MHM., Defter No:116

COA,(Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi), A.{DVNS.MHM., Defter No:118

COA,(Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi), A.{DVNS.MHM., Defter No:145

COA,(Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi), A.{DVNS.MHM., Defter No147

COA,(Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi), A.{DVNS.MHM., Defter No:149

3 Numaralı Mühimme Defteri, (1993) Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Arı, B. (ed.), (2007), Akdeniz'de Korsanlık ve Osmanlı Deniz Hukuku İçinde Ö. Kumrular, Türkler ve Deniz (265-318), Kitap Yayınevi.

Bardakoğlu, A. (1995), Eşkıya, DİA, C:XI, 463-466.

Başar, F. (1997), Osmanlı Eyalet Tevcihatı (1717–1730), Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Beşirli, M. (2009 Samsun), Sivas Eyalet Valilerinin Bir Eşkıya Önleme Metodu olarak 'Devre Çıkma' Uygulaması ve Ortaya Çıkan Sorunlar (1768-1820), Osmanlıdan Günümüze Eşkıyalık ve Terör Sempozyumu.

Bilge, M. L. (1991), "Arnavutluk" , DİA, C:III, İstanbul, 383-390.

Çağatay, N. (1979), Mustafa Nuri Paşa Netayic ül-Vukuat Kurumları ve Örgütleriyle ile Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Çindemir, T. (2018), 747 Numaralı Tahrir Defterine Göre: Avlonya, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adıyaman Üniversitesi.

Daşçıoğlu, K. (2009 Samsun), Osmanlı'da Eşkıyalık Hareketlerini Cezalandırma Yöntemi Olarak Sürgünler, Osmanlıdan Günümüze Eşkıyalık ve Terör Sempozyumu.

Erken, İ. (2021), Güney Arnavutluk'ta Üç Osmanlı Kasabası Avlonya, Berat, Ergiri (19. Yüzyıl), Serander Yayınları.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi,(1315), Evliya Çelebi Mehmed Zılli İbn-i Derviş, C:6, İkdam Matbaası.

Genç, M. (2003), Malikane, DİA, C.XXVII, 516-518.

İlgürel, M. (1995), Osmanlılar'da Eşkıyalık Hareketleri, DİA, C:XI, 466-469.

İlgürel, S. (1998), Hezarfen Hüseyin Efendi Telhisü'l- Beyan Fi Kavânîn-i Âl-i Osmân, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

İnalcık, H. (2008), Rumeli, DİA, C:XXXV, 232-235.

İnalcık, H.(1987), Hicri 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arvanid, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

İnalcık, H.(2017), Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi-I (1300-1600), çev. (Halil Berktay), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İnbaşı, M. (2019), Avlonya Sancağı ve Yönetimi (1750-1800), Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD), 6(14), 144-154.

İşbilir, Ö. (2016), Kalebend, DİA, C:II, 5-7.

Karaboğa, V.D., Bozdoğan, R. (2021), Osmanlı Tımar Sisteminin Uygulanmasında Yaşanan Problemlere Dair Bazı Tespitler, Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi, 3(6), 331-350.

Karagöz, M. (1994), XVIII. Yüzyılın Başlarında Malatya ve Çevresinde Eşkıyalık Hareketleri, Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM), (5), 193-207.

Karagöz, M. (2006), 17. Asrın Sonunda Filibe ve Çevresinde Eşkıyalık Hareketleri (1680-1700), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(2), 373-402.

Keleş, E. (2021), Avlonya Sancağı Mutasarrıfı Vezir Arnavut İsmail Paşa (1751-1764), Avrasya Uluslararası Araştırmaları Dergisi, 9(27), 214-249.

Kılıç, O. (1997), Osmanlı Devleti'nin İdari Taksimatı, Eyalet ve Sancak Tevcihatı, Ceren Matbaacılık.

Kiel, M. (1991), "Avlonya", DİA, C:IV,İstanbul, 118-120.

Öksüz, M. (2010), XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Trabzon'da Ayan, Eşkıya ve Göç Sorunları, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(1), 169-186.

Öz, M. (2009 Samsun), Modernleşme Öncesinde Osmanlı Toplumunda Eşkıyalık Hareketlerinin Niteliği ve Özellikleri, Osmanlı'dan Günümüze Eşkıyalık, Terör ve Ayrılıkçı Hareketler Sempozyumu.

Pamuk, B. (2009 Samsun), XVII. Asır Başlarında Erzurum ve Havalisinde Eşkiyalık Hareketleri, Osmanlıdan Günümüze Eşkıyalık ve Terör Sempozyumu.

Stojanovski, A. (1974), XVII. Yüzyılın Sonuna Kadar Makedonya'nın Osmanlı Hâkimiyeti Devrinde İdari Taksimatı, çev.(İsmail Eren), Tarih Enstitüsü Dergisi, 4(5), 214-230.

Süssheim, K. (1978), "Arnavutluk", İA, C:I, MEB Yayınları.

Uyar, T.D. (2019), Mühimme Defterlerine Göre Güney Adriyatik Kıyılarında Osmanlı İdaresi (1545-1574), (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Medeniyet Üniversitesi.

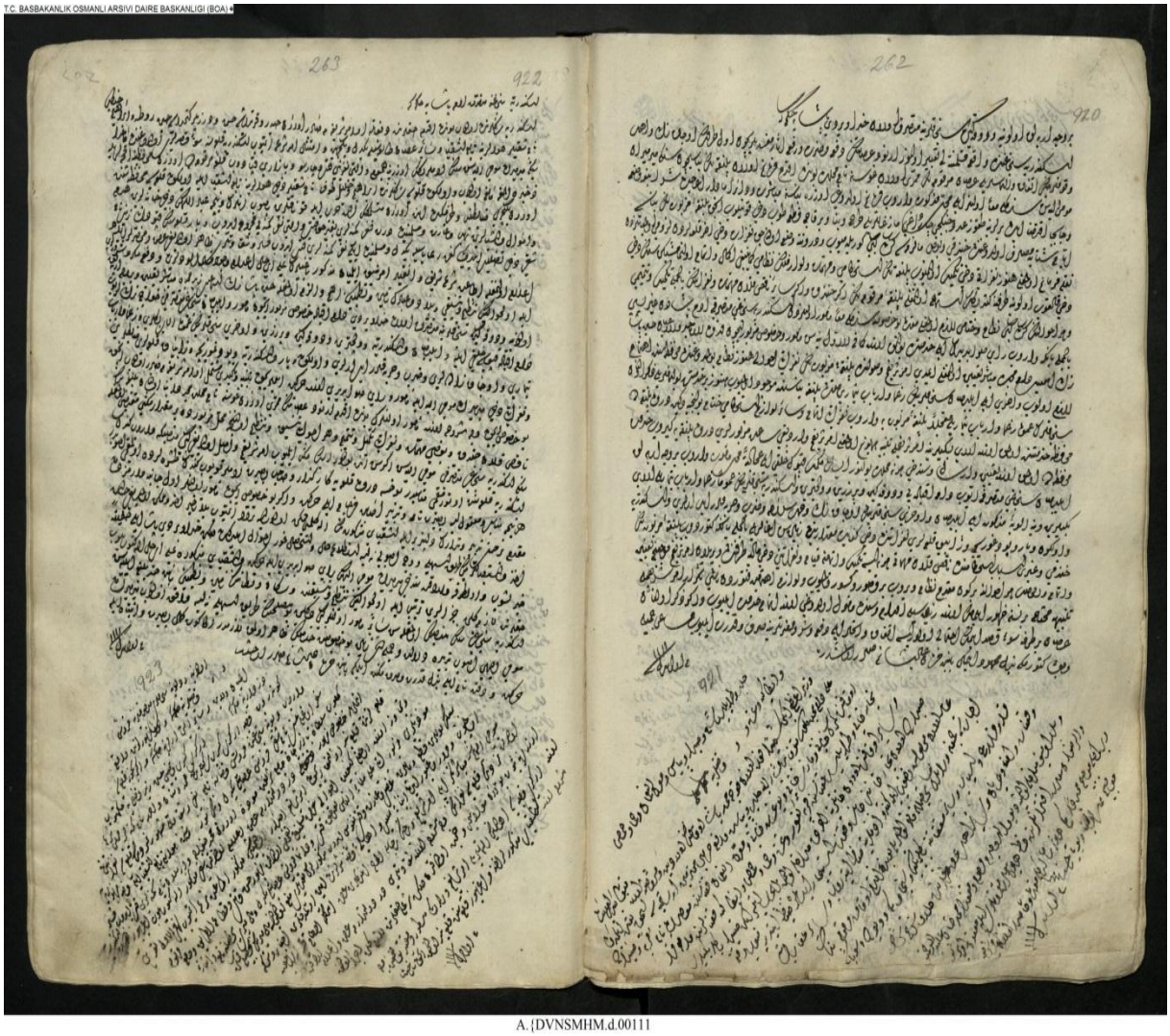
Uzunçarşılı, İ.H. (2016), Osmanlı Tarihi II, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Ünal, M.A. (2009 Samsun), Devlet İçi İktidar Mücadelesinin Bir Unsuru Olarak Eşkıyalık ve Ayrılıkçı Hareketler, Osmanlıdan Günümüze Eşkıyalık ve Terör Sempozyumu.

EKLER:

EK 1:

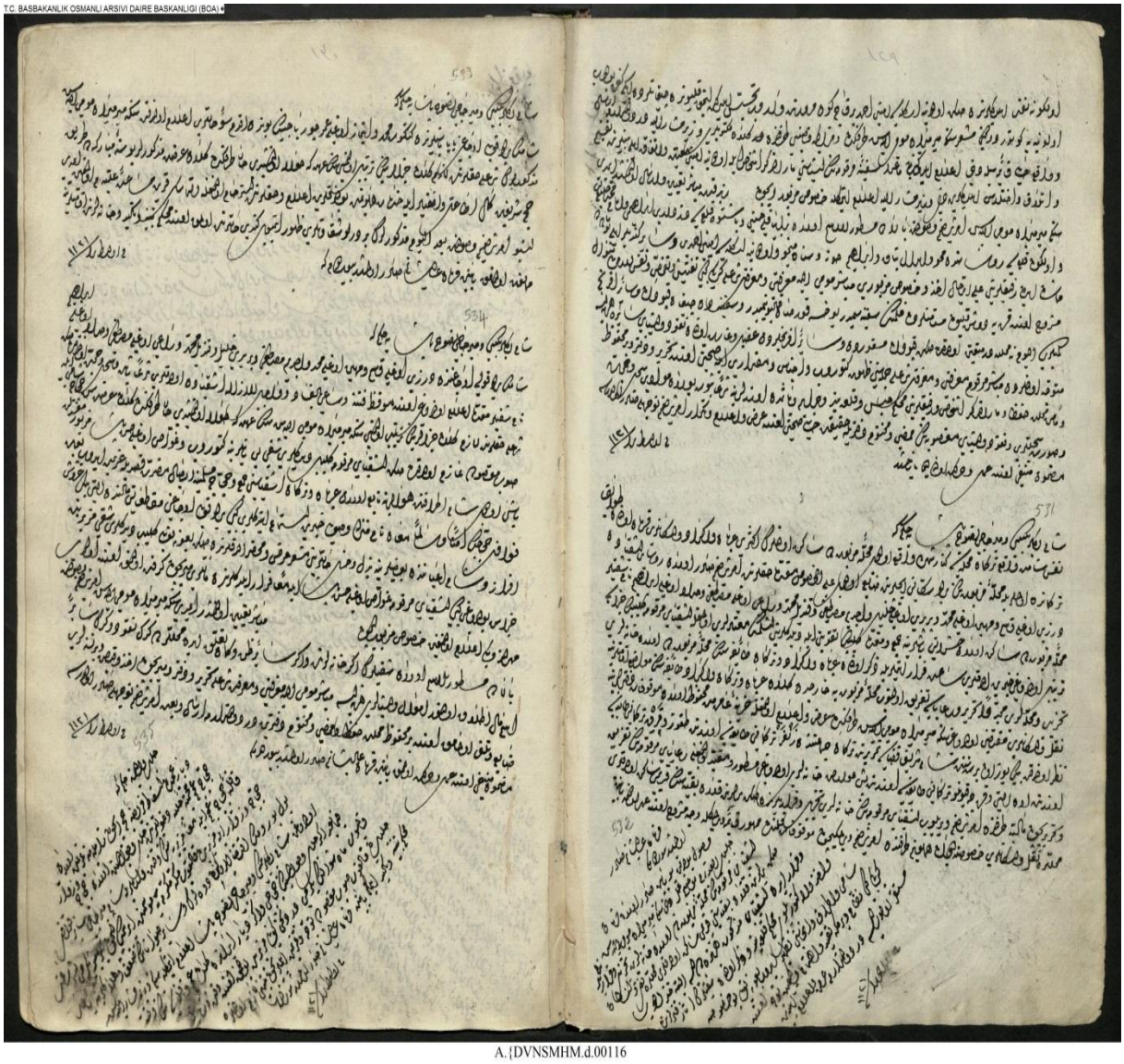
COA,(Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi), A.{DVNS.MHM., Defter No:111, Hüküm No:923

A.{DVNSMHM.d.00111

EK 2:

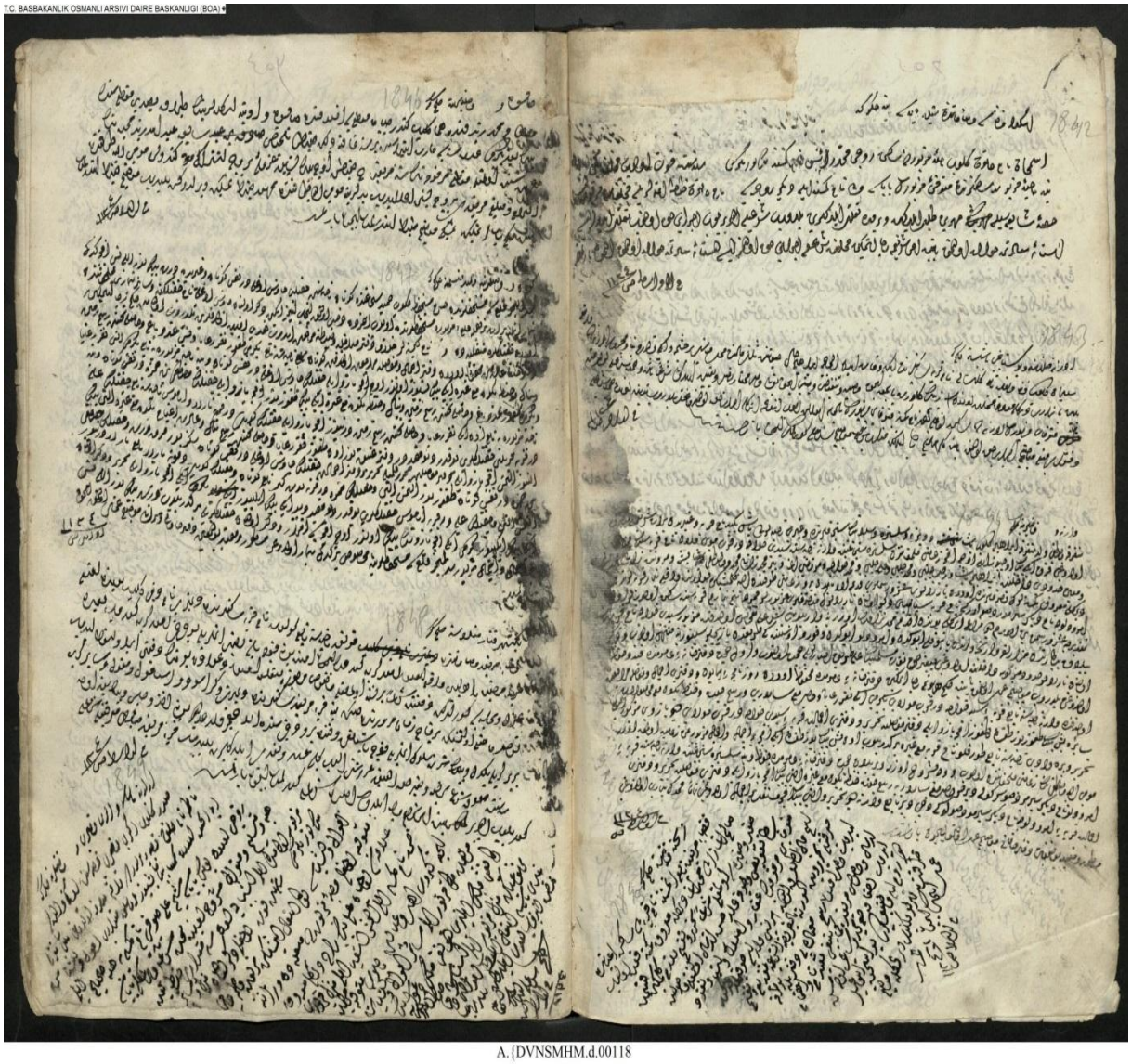
COA,(Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi), A.{DVNS.MHM., Defter No:116, Hüküm No:530

A.{DVNSMHM.d.00116

EK 3:

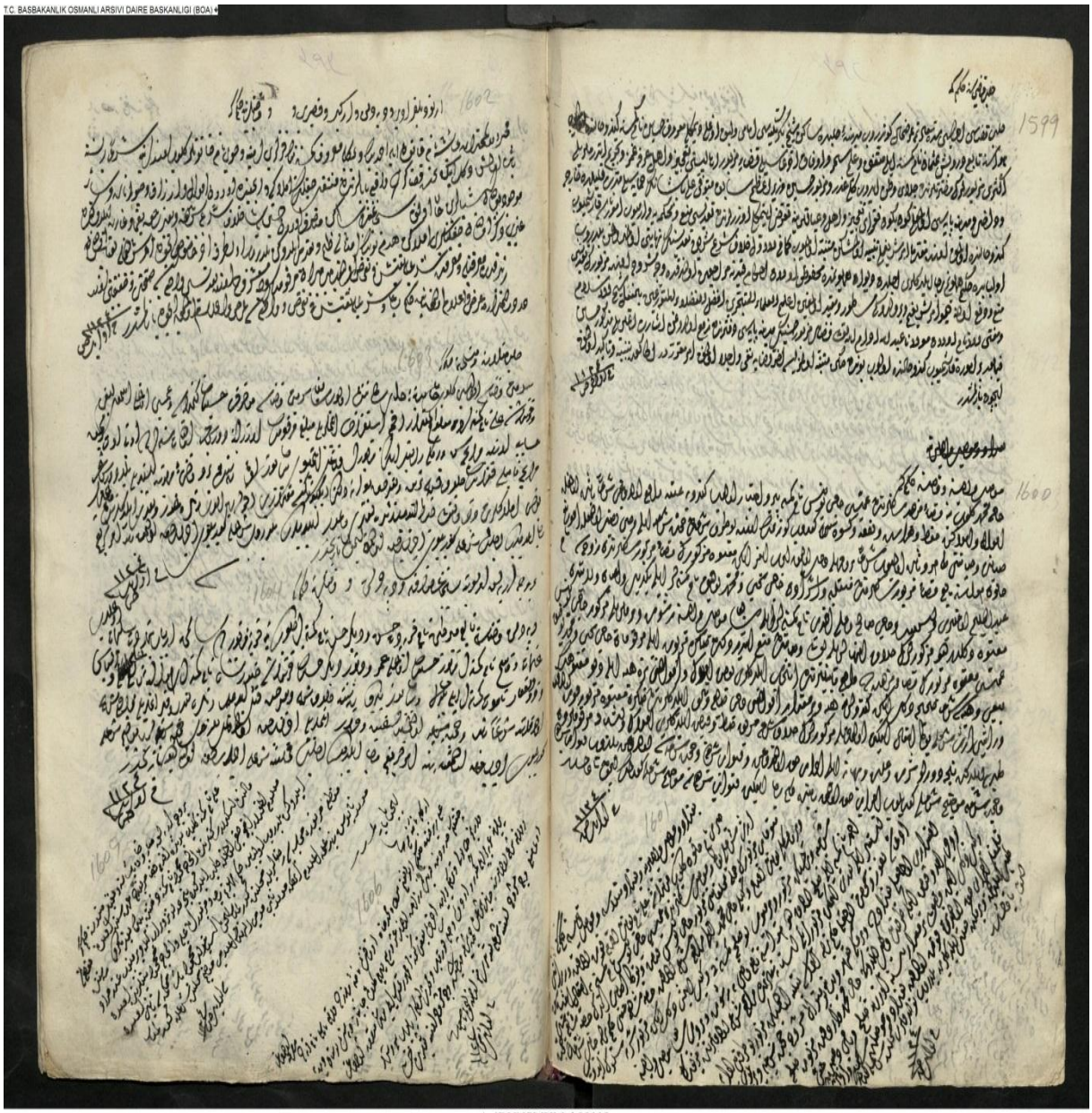
COA,(Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi), A.{DVNS.MHM., Defter No:118, Hüküm No: 1849.

A.{DVNSMHM.d.00118

EK 4:

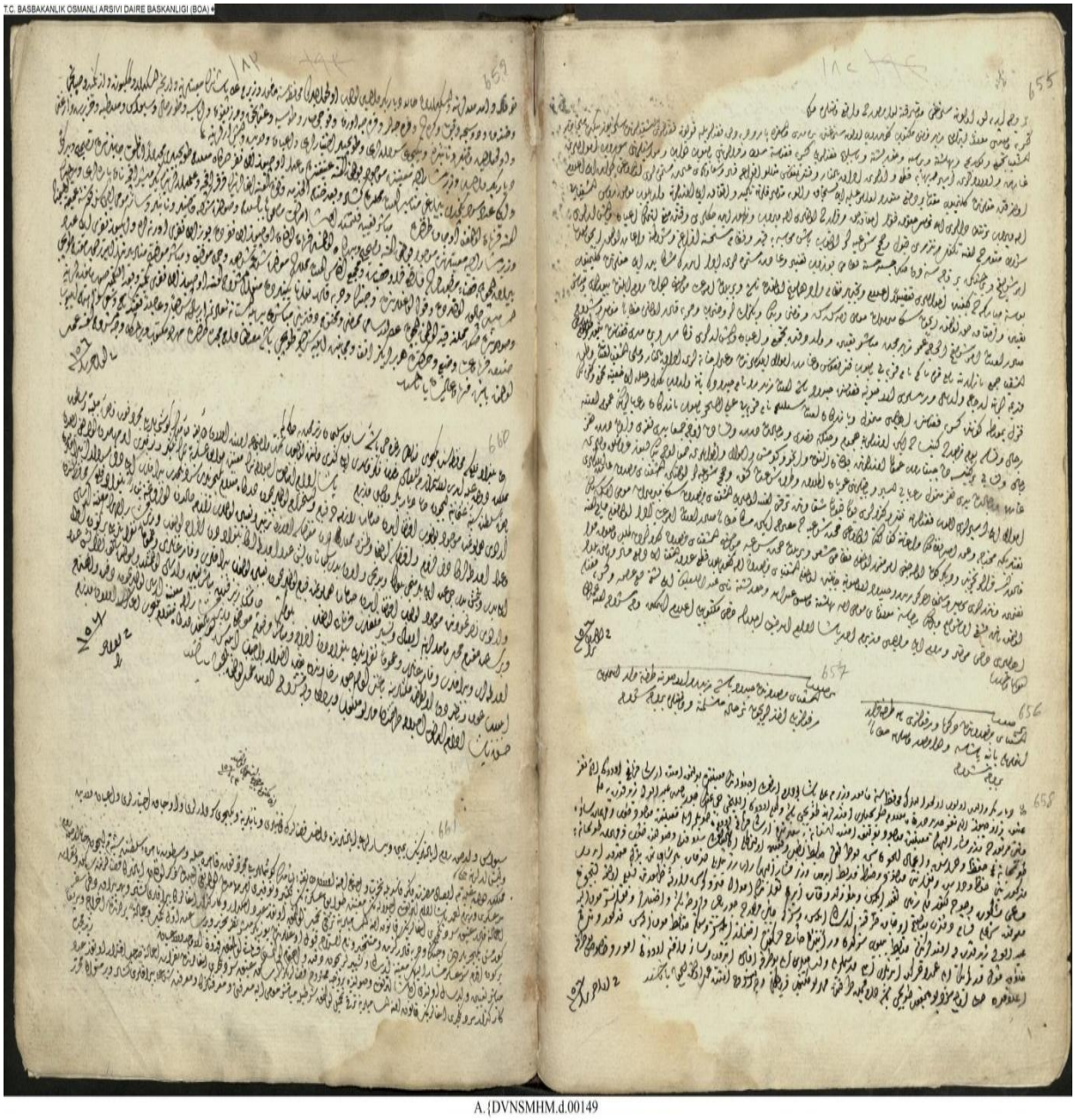
COA,(Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi), A.{DVNS.MHM., Defter No:118, Hüküm No:1602

A.{DVNSMHM.d.00118

EK 5:

COA,(Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi), A.{DVNS.MHM., Defter No:149, Hüküm No:655

A.{DVNSMHM.d.00149